

بسم الله الرحمن الرحيم

چگونه تنوری موسیقی را سریع و آسان یاد بگیریم

به همراه

معرفی برخی از آهنگسازان مشهور موسیقی کلاسیک و رمانتیک

و خودآزمایی‌های تنوری موسیقی

تألیف:

دکتر: دل حقیقی

پیانست و مدرس موسیقی

ویراستاری هنری:

مهندس پردیس روشنی

۱۳۹۵

سرشناسه	:	حقیقی خیابانیان اصل، عادل، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	چگونه تئوری موسیقی را سریع و آسان یاد بگیریم: به همراه معرفی برخی از آهنگسازان مشهور موسیقی کلاسیک و رمانتیک ... / تألیف عادل حقیقی.
مشخصات نشر	:	تبریز: انتشارات سیگلو، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۲ ص. پارتیشنون: مصور، جدول: ۲۹×۲۲ سم.
شابک	:	978-600-94643-4-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۲۳۱ - ۲۳۲.
موضوع	:	موسیقی -- آموزش
موضوع	:	Music -- Instruction and study
موضوع	:	موسیقی -- آزمون‌ها و تمرین‌ها
موضوع	:	Music -- Examinations, questions, etc.
موضوع	:	آهنگسازان -- سرگذشتنامه
موضوع	:	Composers -- Biography
رده بندی کنگره	:	MT1 / ج۷ع۸ ۱۳۵۵
رده بندی دیویی	:	۷۸۰/۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۳۲۹۰۰۲

«چگونه تئوری موسیقی را به آسان یاد بگیریم»

به همراه

معرفی برخی از آهنگسازان مشهور موسیقی کلاسیک و رمانتیک و آزمایی‌های تئوری موسیقی

دکتر عادل حقیقی

ویراستاری هنری: مهندس پردیس روشنی

انتشارات سیگلو

چاپ اول: بهار ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

طرح جلد: واحد طراحی انتشارات سیگلو

لیتوگرافی: نگین

چاپ و صحافی: خورشید

قیمت: ۱۵۹۰۰ تومان

نشانی انتشارات: تبریز، خیابان باغشمال، ساختمان هلیا، طبقه ۶

همه‌ی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۳۵۵۷۶۰۷۵ فکس: ۳۵۵۷۶۰۷۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۶۴۳-۴-۰

عنوان	شماره صفحه
مقدمه	۱۵
فصل اول: تاریخچه و تعاریف موسیقی	۱۷
تاریخچه‌ی موسیقی	۱۹
پیدایش تنوری موسیقی	۲۱
تقسیم‌بندی موسیقی	۲۳
دوره‌ی منری پیدایش	۲۳
ساختار آوازی	۲۳
تعدادت‌ها در گام	۲۳
ضرب آهنگ	۲۴
ناحیه‌ی پیدایش	۲۴
خاستگاه معنایی-کلامی و ریاضی-معانی	۲۵
اولویت کلام با ساز	۲۵
کاربرد	۲۵
سازبندی (ارکستراسیون) و آوایی	۲۶
فرم موسیقی	۲۶
آشنایی با برخی سازهای موسیقی	۲۹
سازهای کلاویه‌ای	۲۹
پیانو	۲۹
تاریخچه‌ی پیانو	۲۹
نام‌گذاری پیانو	۳۰
چکش‌های پیانو	۳۰
کلیدهای پیانو	۳۰
انواع پیانو	۳۱
نحوه‌ی نواختن پیانو	۳۱
نحوه‌ی نت‌نویسی برای پیانو	۳۱

۳۲	گارمون
۳۲	آکاردئون
۳۳	برخی سازهای بادی
۳۳	نی
۳۳	سورنا
۳۴	کرنا
۳۴	نی انبان
۳۴	کلارینت
۳۵	فلوت جوله
۳۵	ترومپت
۳۶	ترومبون
۳۶	توبا
۳۷	فاگوت
۳۷	ساکسیفون
۳۸	برخی آلات موسیقی زهی
۳۸	کمانچه
۳۸	بربط
۳۹	رباب
۳۹	تار
۴۰	گیتار
۴۰	ویولن
۴۰	ویولا
۴۱	ویولنسل
۴۲	کنترباس
۴۳	برخی آلات موسیقی ضربی کوبه‌ای
۴۳	دهل
۴۳	دایره
۴۴	طبل
۴۴	تنبک

۴۴	نقاره یا ناقاره
۴۵	ساز مضرابی (زهی-کوبه‌ای)
۴۵	سنتور
۴۵	مقدمه‌ی تئوری موسیقی
۴۵	الفبای موسیقی
۴۵	نت
۴۶	هجایی
۴۶	تاریخچه‌ی نظام‌های هجایی و الفبایی
۴۶	نام لاتین الفبای موسیقی
۴۷	حامل پنج نخط حامل
۴۸	مشخصه‌های صدای موسیقایی
۴۸	نواک
۴۸	دیرند
۴۸	شدت
۴۸	طنین و رنگ
۴۹	اکتار
۵۰	کلیدها یا کلایدها در پیانو
۵۰	کلید
۵۰	انواع کلید
۵۱	کلیدهای سل
۵۲	کلیدهای فا
۵۳	کلیدهای دو
۵۴	اسامی نت‌ها روی حامل-خطوط اضافه
۵۵	حامل مضاعف
۵۶	اشکال نت (نوع نت) یا تقسیمات نت‌ها
۵۶	دیرند
۵۷	سرعت قدم‌ها
۵۸	حالت‌های اجرا در موسیقی
۵۹	اصطلاحات

۵۹	تند کردن تنها
۵۹	کند کردن تنها
۶۰	قطع کردن ناگهانی برای چند لحظه
۶۰	اجرای آزادتر
۶۰	برگشتن به تندای اولیه پس از تغییرات قبلی
۶۰	نقطه
۶۱	دو نقطه
۶۱	خط اتحاد و اتصال
۶۲	سکوت
۶۲	انواع سکوت
۶۳	میزان و خط میزان
۶۳	علامت اکاو
۶۴	وزن
۶۴	کسر میزان
۶۵	انواع میزان‌ها
۶۵	میزان ساده
۶۵	میزان ترکیبی
۶۶	میزان پیچیده و یا لنگ
۶۶	وزن ترکیبی
۶۷	وزن خوانی
۶۷	سه بر دو و دو بر سه
۶۸	چند اصطلاح در نت نویسی موسیقی
۶۸	نت زینت (فورشلاق)
۶۸	آپوجباتورا
۶۹	آچیاکاتورا (پیشای کوتاه)
۶۹	گروپتو (قلاب)
۶۹	تریل
۷۰	گزش فوقانی (موردنت)
۷۰	گزش تحتانی

۷۱	استکاتو
۷۱	استکاتوسیمو
۷۱	دئاشا
۷۱	مزو استکاتو
۷۲	برگشت در موسیقی
۷۳	داکاپو
۷۳	دال سینو
۷۳	فترماتا
۷۴	کرشندو - دکرشندو
۷۴	گلیساندو
۷۴	آک - - - - - خوب
۷۵	ضد ضرب
۷۵	علامت تغییردهند (آلترا یا)
۷۵	انواع علامت‌های تغییردهنده
۷۶	فاصله در موسیقی
۷۶	فاصله‌ی ساده و فاصله‌ی ترکیبی
۷۷	پرده و نیم‌پرده
۷۸	نیم‌پرده‌های دیاتونیک و کروماتیک
۷۸	معکوس کردن فاصله‌ی ساده
۷۹	انواع فاصله‌ها
۷۹	فاصله‌ی سه بنیه‌ای
۸۰	فاصله‌ی چهار بنیه‌ای
۸۱	فاصله‌های مطبوع و نامطبوع
۸۲	معکوس فواصل ترکیبی
۸۲	آکورد و تقسیمات آن
۸۳	انواع آکورد
۸۳	آکورد مازور
۸۳	آکورد مینور
۸۴	شینراژ آکورد و معکوس آکورد
۸۴	آکورد سه صدایی (تریاد)

۸۵	آکورد چهار صدایی (سپتاکورد).....
۸۸	نکات مهم در صدا دهی آکوردها.....
۸۸	انواع گام در موسیقی.....
۸۸	درجه‌ی گام.....
۸۹	دانگ در گام.....
۸۹	گام کروماتیک.....
۹۰	گام دیاتونیک.....
۹۱	گام دیاتونیک کوچک و بزرگ.....
۹۱	مدهای مازور مینر.....
۹۲	طرز ساختن گام مازور تنوریک.....
۹۴	روش سریع پیدا کردن علامه‌های گام.....
۹۴	گام مازور دیزدار.....
۹۴	گام مازور بمل‌دار.....
۹۴	انواع گام‌های مازور.....
۹۵	انواع گام‌های مینور.....
۹۶	گام آنهارمونیک.....
۹۹	فصل دوم: مروری بر تاریخچه‌ی موسیقی کلاسیک.....
۱۰۱	موسیقی کلاسیک.....
۱۰۲	سبک موسیقی کلاسیک.....
۱۰۶	نشانه‌های سبک موسیقی کلاسیک.....
۱۰۷	هارمونی و تالیته.....
۱۰۸	موتیف، تم، بسط و گسترش تمی.....
۱۱۰	فرم‌های مرسوم دوره‌ی کلاسیک.....
۱۱۱	ارکستر و سازها.....
۱۱۲	دوره‌های موسیقی کلاسیک.....
۱۱۲	موسیقی سده‌های میانه.....
۱۱۲	موسیقی رنسانس.....
۱۱۲	موسیقی باروک.....
۱۱۲	دوره‌ی کلاسیک.....

۱۱۳	دوره‌ی رمانتیک
۱۱۳	موسیقی قرن بیستم
۱۱۳	موسیقی کلاسیک معاصر
۱۱۵	فصل سوم: ارکستراسیون و صداشناسی از دیدگاه هارمونی
۱۱۸	اصطلاحات موسیقایی در ارکستر
۱۱۹	ارکستر
۱۱۹	تاریخچه‌ی ارکستر
۱۲۱	انواع ارکستر
۱۲۱	ارکستر سمفونی
۱۲۱	ارکستر مجلسی
۱۲۱	ارکسترهای می
۱۲۲	فضای ارکستر
۱۲۲	سازها و آرایش آن‌ها
۱۲۲	سازهای زهی
۱۲۴	سازهای بادی
۱۲۵	سازهای ضربی
۱۲۵	رهبر ارکستر
۱۲۶	مبانی علمی موسیقی
۱۲۷	انواع صوت
۱۲۷	ویژگی‌های صوت موسیقایی
۱۲۷	عوامل صدا دهنده‌ی ساز
۱۲۹	انواع صدا و وسعت آن
۱۲۹	صدای زنان
۱۲۹	صدای مردان
۱۲۹	تقسیم‌بندی اصوات زنان و بچه‌ها از لحاظ وسعت و جنسیت
۱۳۰	تقسیم‌بندی اصوات مردان از لحاظ وسعت و جنسیت
۱۳۱	فصل چهارم: آهنگسازان مشهور موسیقی کلاسیک و رمانتیک
۱۳۳	لودویگ وان بتهوون
۱۳۹	ولفگانگ آمادئوس موتزارت
۱۴۱	یوهان سباستیان باخ

۱۴۶	فردریک شوپن
۱۵۵	فرانتس یوزف هایدن
۱۵۸	فرانتس لیست
۱۶۰	پیوتر ایلچ چایکوفسکی
۱۶۵	یوهانس برامس
۱۶۸	سرگئی سرگنیوویچ پروکوفیف
۱۷۰	ریچارد کلایدرمن
۱۷۳	فصل پنجم: خودآمایی های تئوری موسیقی
۱۷۵	آزمون اول
۱۷۷	آزمون دوم
۱۷۹	آزمون سوم
۱۸۱	آزمون چهارم
۱۸۲	آزمون پنجم
۱۸۴	آزمون ششم
۱۸۶	آزمون هفتم
۱۸۸	آزمون هشتم
۱۹۱	آزمون نهم
۱۹۳	آزمون دهم
۱۹۵	فصل ششم: اصطلاحات موسیقایی
۲۳۱	منابع

یزدان را سپاس می‌گویم که اینک یکی از فرهیختگان کشورمان که هم در رشته‌ی طب و هم در رشته‌ی موسیقی فعالیت چشمگیری را داشته‌اند و دارند، کتاب حاضر را در زمینه‌ی تئوری موسیقی، تألیف و تدوین کرده‌اند. جای بسی خشنودی است که عرض کنم، تا کنون کتاب‌های گوناگونی در مورد تئوری موسیقی به رشته‌ی تحریر درآمده و در دسترس هنرآموزان، هنرجویان و هنرمندان عزیز به منظور مطالعه و استفاده‌های لازم از آن‌ها قرار گرفته است، متمایز بودن این کتاب، سادگی بیان آن است که همه‌ی موزیسین‌ها از آماتور تا حرفه‌ای می‌توانند بهره‌ی لازم را بگیرند و اساساً زمینه‌ی چنین موضوعی با تأکید بر بیان هنری ساده برای یادگیری تئوری موسیقی در جامعه‌ی هنری ما همچنان بکر باقی مانده و علی‌رغم همه‌ی آنچه صاحبان اندیشه‌ها و دیدگاه‌های گوناگون هنری مطرح کرده‌اند، در این مسئله نیاز به کندوکاو هر چه بیشتر برای ارائه‌ی یک راه ساده‌تر، اصولی احساس می‌شود. لذا در این کتاب مؤلف محترم به بررسی مقوله‌ی فوق‌الذکر (بیان ساده‌تر موضوعات تئوری موسیقی) پرداخته که البته خود ایشان پیانیست، آهنگساز، آرانژومانست و مدرس بنام موسیقی هستند و از صاحبان آن بزرگ نیز به‌شمار می‌روند. بدون شک برای تمامی هنرمندان میهنمان مفید واقع خواهد شد. آقای دکتر عادل باقی از زمان هنرآموزی و هنرجویی در سال‌های دور نزد اینجانب، و چه بعد از آن دوران همیشه از پیروان متعول موسیقی در این مرز و بوم بوده و کتاب حاضر هم حاصل زحمات چندین ساله‌ی ایشان است، همیشه امید و موفقیت باشند.

یوسف عبدالعظیم زاده

تبریز ۹۵/۹/۲۹

موسیقی هنر بیان احساسات به وسیله صداهای و نواها است. همان طور که یک نقاش برای نقاشی از رنگ و ترکیب آن برای جلوه‌ی بهتر استفاده می‌کند، یک موزیسین تجربه نیز برای ساختن یک موسیقی با استفاده از صداها و نت‌های موسیقایی، احساسات، تراوشات درونی و ذهنی خود با لحاظ قوانین تئوریک موسیقی شامل انواع تکنیک‌ها، آریژها، آکوردها و روابط منطقی حاکم بر هارمونی، دست به خلق یک مجموعه‌ی موسیقایی می‌زند.

تئوری موسیقی نظریه‌ای درباره‌ی مکانیک موسیقی و نحوه‌ی کارکرد موسیقی است که از قرن‌های گذشته ابداع شده و به تدریج کامل‌تر شده است. اجزاء آن شامل تحلیل نت‌های ملودی و نیز بررسی آن‌ها از نظر ریتم و هارمونی است. ممکن است صداها در ملودی همدیگر را تقویت یا تضعیف کنند که در این صورت هارمونی‌های متفاوتی خواهند داشت. در تئوری موسیقی به بررسی پویایی و دینامیک موسیقی نیز می‌پردازند و آن بستگی به نرمی یا سختی اصوات و نت‌ها دارد. هم‌چنین به دلیل حاکمیت روابط ریاضی بر تئوری موسیقی، قوانین موجود در ریاضیات نیز در تئوری موسیقی استفاده می‌شود.

مهم‌ترین عناصر تئوری موسیقی صداهای ریتم هستند. از نظر موسیقیدان‌ها صداها به دو دسته تقسیم می‌شوند. صداهای موسیقایی و صداهای غیرموسیقایی. صداهای موسیقایی دارای مشخصه‌هایی هستند که اگر صدایی این مشخصه‌ها را نداشته باشد صدای غیرموسیقایی محسوب می‌شود که در ادامه آن‌ها را توضیح خواهیم داد.

صدا، نتیجه‌ی «حرکت ارتعاشی» است که به وسیله‌ی گوش احساس می‌شود. صداهای موسیقایی، صداهایی هستند که دارای ارتعاشات نامنظم باشند. و صداهای غیرموسیقایی صداهایی مانند ریزش باران، حرکت قطار و غیره که پریودیک بوده و دارای ارتعاشات منظم هستند. موسیقی ابتدا و انتها، زبان است همان‌طور که احساسات ابتدا و انتهای عقل است موسیقی، احساسات و عواطف را صدا دار می‌کند. هنری است که از ترکیب صداهای خوش به وجود می‌آید و در روح و ذهن شنونده تأثیر می‌گذارد. موسیقی هر کشور برگرفته از فرهنگ، افسانه‌ها و حوادث تاریخی آن کشور است و هم‌چنین چون افکار و ذوق هر قومی یکسان نیست، برای هر قوم رنگ خاص خود را دارد.

کتاب «چگونه تئوری موسیقی را سریع و آسان یاد بگیریم» تلاش بر این نکته مهم داشته که مباحث را با سخنی روان و ساده بیان کند، نگارنده امیدوار است گامی بسیار کوچک در این مسیر بلند برای اعتلای

روزافزون هنر موسیقی و آموزش هنرجویان عزیز موسیقی، در رشته‌های مختلف موسیقی کلاسیک و فولکلوریک برداشته باشد.

امیدوارم رضایت نظر اساتید محترم و پیشکسوت موسیقی نیز جلب شده باشد، هرچند مؤلف کتاب بر این امر واقف است که هیچ کاری بدون اشکال نمی‌تواند باشد و لذا مایه‌ی بسی مباهات است که با نظرات و راهنمایی‌های تکمیلی و سازنده‌ی شما هنرمندان عزیز و موسیقی‌دانان عالیقدر کشور عزیزمان ایران، به منظور غنای هر چه بیشتر این کتاب، اصلاحات برای چاپ‌های آتی منظور شود.

در اینجا جا دارد از هنرجویان و شاگردان بسیار ارزشمندم، همچون سرکار خانم مهندس پردیس روشنی، سرکار خانم دکتر سمان نیک، جناب آقای مهندس فرزاد افشار بکشلو، سرکار خانم مهندس نسترن نیک پرتو، آقای دکتر سمان نیک، سرکار خانم لادن اصفهانی که در ویراستاری و تدوین این اثر خالصانه مرا یاری کردند، تشکر و قدردانی کنم.

در پایان یاد اساتید بزرگوارم که افتخار شاگردی همه‌ی آن‌ها را در موسیقی کلاسیک و فولکلوریک داشتم، همچون استاد علی فرشباف، شادروان استاد محمود شاطریان، شادروان استاد علی سلیمی، استاد یوسف عبدالعظیم زاده، شادروان استاد فریدون پورنسیج، استاد سحر جهان آرای، استاد فرهاد فخرالدینی، استاد علی برلیانی، شادروان استاد بابک بیات، استاد محمّد انتظامی، استاد کامبیز روشن روان، استاد لوریس هوویان، استاد ظهیرالدینی، استاد مادوما مارک (فرانسه)، استاد فابری (ایتالیا) و استاد وارطانیان، گرامی می‌دارم.

عادل حقیقی

بیانیه و مدرس موسیقی

تهران ۱۳۹۵